

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ “ΛΟΥΚΑΣ”

(Η ιστορία του προπαππού μου)

Το όνομά μου είναι Λουκάς. Γεννήθηκα στην αρχή του νέου αιώνα, το 1903, στο χωριό Μπάρλα στην επαρχία Ισπάρτα. Στο Ικόνιο, μια περιοχή που γράφουν όλα τα βιβλία ιστορίας. Το ξέρετε; Είναι ένα πανέμορφο μέρος. Τώρα το βλέπω μόνο στα όνειρά μου. Ένα πανύψηλο βουνό και σπίτια δίπλα στη λίμνη. Ψάρεμα, παιχνίδια και γέλια. Είχα χάσει τους γονείς μου αλλά είχα τρεις μεγαλύτερους αδελφούς που με πρόσεχαν. Οι γονείς μας μας είχαν δώσει τα ονόματα των τεσσάρων Ευαγγελιστών. Ήμασταν μια ελληνική οικογένεια Χριστιανών, αλλά είχα πολλούς φίλους Τούρκους. Ζούσαμε καλά και αγαπημένοι, δε μας έλειπε τίποτα.

Ύστερα έγινε ο Μεγάλος Πόλεμος, ο Α΄ Παγκόσμιος όπως τον είπαν αργότερα. Ήρθαν στο χωριό Τούρκοι στρατιώτες και μάζεψαν τους άντρες. Οι συγχωριανοί δεν μπόρεσαν να μας βοηθήσουν, τόσο άσχημη ήταν η κατάσταση. Εγώ ήμουν μόνο δεκαπέντε χρόνων, μικρός, πήραν όμως κι εμένα. Δεν ξέραμε πού θα μας πάνε, κανείς δε μας έλεγε και φοβόμασταν να ρωτήσουμε. Μας έβριζαν, μας χτυπούσαν, απειλούσαν ότι θα μας σκοτώσουν. Φοβόμουν πολύ.

Έτσι άρχισε η μεγάλη πορεία. Σήμερα διαβάζετε γι' αυτά στα βιβλία, σημειώνετε στους χάρτες τη διαδρομή. Εγώ τα έζησα και δε θέλω κανείς να τα ξαναπεράσει. Περπατούσαμε μέρες σε βουνά και πεδιάδες, ούτε ξέρω πόσες, όλες ίδιες έμοιαζαν. Όμορφα μέρη ήταν, αλλά τότε στην ψυχή μας δεν υπήρχε χώρος για την ομορφιά. Τώρα το σκέφτομαι και λέω: “Θεέ μου, τι όμορφη πατρίδα αφήσαμε!”. Σταματούσαμε για να κοιμηθούμε όπως ήμασταν στον δρόμο, ακόμη και τις μέρες με βροχή. Δεν είχαμε νερό. Όταν βρίσκαμε ρυάκι, πέφταμε με τα μούτρα να ξεδιψάσουμε. Κάποιες φορές οι συνοδοί μας δε μας άφηναν ούτε αυτό να κάνουμε και γελούσαν μαζί μας. Δεν ήταν όλοι οι Τούρκοι έτσι σκληροί. Πολλοί μάς έβλεπαν διψασμένους στον δρόμο και μας έδιναν νερό, κάποιοι άλλοι ήθελαν να μας βοηθήσουν αλλά φοβούνταν τους στρατιώτες. Μου θύμιζαν τους γείτονές μου, θύματα και αυτοί του παράλογου πολέμου. Είδα πολλούς να πεθαίνουν στο δρόμο, δεν άντεξαν τόση ταλαιπωρία. Άλλοι παρακαλούσαν να πεθάνουν να γλιτώσουν. Άντρες δυνατοί, που δούλευαν στα χωριά τους σκληρά, τώρα ήταν εξαθλιωμένοι. Έχασα πολλούς φίλους. Κάποιοι μπορεί να επέζησαν, αλλά δεν τους ξαναείδα, γιατί μας χώρισαν. Με χώρισαν και από τα αδέρφια μου. Δεν ήξερα πού τους πήγαιναν και αν ήταν ζωντανοί. Ήμουν πια μόνος και ήμουν απλά ένα παιδί.

Ύστερα από πολλές μέρες πορείας φτάσαμε στα βουνά του Ταύρου. Οροσειρά θεόρατη, θέαμα τρομακτικό και όμως υπέροχο να το βλέπεις. Ήταν πλέον άνοιξη, χιόνιζε όμως, το κρύο αφόρητο, τα παπούτσια μου είχαν λιώσει από το πολύ περπάτημα και τα δάχτυλά μου έπαθαν κρυοπαγήματα. Σάπισαν και κρέμονταν σαν χαλασμένο κρέας, δεν ήξερα τι να κάνω. Κάποιος μου είπε ότι, αν δεν τα κόψω θα μολυνθούν και θα πεθάνω. Τί να έκανα; Πήρα ένα μαχαίρι και μόνος μου έκοψα τα δάχτυλα των ποδιών μου. Πλέον δεν μπορούσα να περπατήσω εύκολα, πονούσα πάρα πολύ. Οι Τούρκοι στρατιώτες δεν έδιναν καμία σημασία, οι ζωές μας δεν άξιζαν. Ένας λιγότερος ήταν καλύτερα γι' αυτούς.

Φτάσαμε σε μια μικρή τουρκική πόλη, μάλλον χωριό, δε θυμάμαι όνομα. Ήμουν παιδί, σε άθλια κατάσταση. Με είδε ένα ανδρόγυνο και με λυπήθηκε. Δεν είχαν δικά τους παιδιά και ζήτησαν από τους στρατιώτες να με αφήσουν εκεί μαζί τους να με περιποιηθούν. Ποτέ δεν έμαθα πώς κατάφεραν να τους πείσουν. Οι υπόλοιποι έφυγαν, αλλά εγώ έμεινα στο σπίτι του ζευγαριού. Είχα ένα κρεβάτι να κοιμηθώ ύστερα από τόσους μήνες. Ζέστη, φαγητό και, κυρίως, φροντίδα κι αγάπη. Με περιποιήθηκαν, δυνάμωσα και τα πόδια μου έγιναν καλύτερα. Τα δάχτυλά μου φυσικά δε θα μπορούσα να τα ξαναέχω, αλλά οι πληγές μου έγιναν καλά και άρχισα πάλι να περπατάω.

Ένα βράδυ ήρθε ο άντρας και μου είπε: «Λουκά, είσαι καλό παιδί και εμείς σε αγαπήσαμε. Δεν έχουμε παιδιά και θα μπορούσες να μείνεις εδώ, να είσαι σαν γιος μας. Έχουμε και ένα μαγαζί που, όταν γεράσουμε, μπορείς να το αναλάβεις εσύ». Εγώ τον ρώτησα: «Πώς θα μείνω εδώ, αφού είμαι Έλληνας, είμαι Χριστιανός; Θα με διώξουν ή θα με σκοτώσουν». «Μη φοβάσαι, θα πούμε ότι άλλαξες πίστη, έγινες Μουσουλμάνος και δε θα υπάρχει πρόβλημα. Δε θα καταλάβουν τίποτα. Ξέρω πολύ κόσμο εγώ εδώ».

Δεν μπόρεσα να κλείσω μάτι. Σκεφτόμουν όσα μου πρόσφερε αυτό το ζευγάρι που κι εγώ είχα αγαπήσει. Η ζωή μου θα ήταν εύκολη, θα είχα δουλειά, ένα μαγαζί δικό μου, θα με προστάτευαν, θα ήταν οικογένειά μου και δε θα χρειαζόταν να βγω ξανά στους δρόμους και να κινδυνέψω για να βρω τρόπο να πάω στην Ελλάδα - ήξερα πια ότι το χωριό μου δεν θα το ξαναέβλεπα. Και στην Ελλάδα τί θα έκανα; Πώς θα ζούσα; Δεν ήξερα ούτε αν θα ξαναέβλεπα τα αδέρφια μου, αν ζούσαν ή αν είχαν πεθάνει. Μήπως να καθόμουν λίγο με το ζευγάρι αυτό να δω τι θα γίνει; Και παλιά πολλές φορές είχαμε προβλήματα με τους Τούρκους, αλλά στο τέλος τα πράγματα ηρεμούσαν. Αυτά σκεφτόμουν και δεν μπορούσα να κοιμηθώ.

Πέρασε μια εβδομάδα. Έμαθα ότι μια ομάδα αιχμαλώτων θα περνούσε από το χωριό και αποφάσισα να πάω μαζί τους. Όταν το ανακοίνωσα στους ανθρώπους που με φρόντισαν, έκλαψαν. Έκλαψα κι εγώ μαζί τους, αλλά δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς. Ήμουν Έλληνας και Χριστιανός και αυτό δεν ήθελα να το αλλάξω. Έπρεπε να ξαναβρώ την οικογένειά μου. Προτίμησα την ταλαιπωρία και τον κίνδυνο και νομίζω ότι και οι γονείς μου αυτό θα ήθελαν να κάνω. Έτσι ξεκίνησα και πάλι την πορεία μου χωρίς να ξέρω τι με περιμένει.

Περάσαμε κι άλλα βουνά και μετά μέρη έρημα και φτάσαμε στο Ντιγιάρμπακιρ, στα βόρεια της Τουρκίας. Πολύ μεγάλη πόλη αλλά δεν ήταν το τέρμα του ταξιδιού μας. Αρχίσαμε να περπατάμε στην έρημο, μέρες πολλές, και περάσαμε στη Συρία, στο Χαλέπι. Ατελείωτο ταξίδι, έχασα πολλούς και από τους νέους φίλους μου σε εκείνη την έρημο. Εγώ είχα βέβαια το θέμα με τα πόδια μου που με δυσκόλευε αλλά τα κατάφερα, ήμουν νέος και δυνατός. Μετά πήγαμε στον Λίβανο, στη Βηρυτό, περπατώντας πάντα. Τι όμορφη πόλη! Ήταν και το τέλος του ταξιδιού στην Ασία. Μπήκαμε σε ευρωπαϊκά πλοία και διασχίσαμε τη θάλασσα φτάνοντας - επιτέλους - στην Ελλάδα. Μας πήγαν στο Λουτράκι στην Κόρινθο και μείναμε έναν μήνα εκεί καραντίνα, για να μη μεταφέρουμε αρρώστιες - το λοιμοκαθαρτήριο όπως λεγόταν. Έτσι συνηθίζονταν εκείνη την εποχή.

Στο Λουτράκι έμαθα ότι τα αδέρφια μου, ο Ιωάννης, ο Ματθαίος και ο Μάρκος, ζούσαν και είχαν εγκατασταθεί σε ένα χωριό των Σερρών, την Παλαιοκώμη. Πήγα και τους βρήκα. Ενώθηκα και πάλι με την οικογένειά μου, αλλά οι καιροί ήταν δύσκολοι για όλους και οι δουλειές λίγες. Αναγκάστηκα να τους αποχωριστώ και πάλι και να φτιάξω τη ζωή μου στον Βόλο, όπου είχαν εγκατασταθεί και άλλοι πρόσφυγες και από τα δικά μου μέρη της Καππαδοκίας και από την περιοχή της Σμύρνης. Ήταν λιμάνι και θα έβρισκα δουλειά ευκολότερα.

Ήδη είχε δημιουργηθεί ο προσφυγικός συνοικισμός γύρω από τη μικρή εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας, πέρα από τον χείμαρρο του Κραυσίδωνα, που πλημμύριζε τον χειμώνα. Τόπος ξερός και γεμάτος γομαράγκαθα, κανένας Βολιώτης δεν ήθελε να μείνει εκεί. “Ξερόκαμπο” τον έλεγαν. Τα πρώτα σπίτια ήταν παραπήγματα χωρίς τουαλέτα, ίσα ίσα για να έχουν οι πρόσφυγες ένα κάλυμμα πάνω από το κεφάλι τους. Ένα δωμάτιο για κάθε οικογένεια. Οι άνθρωποι άρχισαν να ψάχνουν δουλειά, σε καπνομάγαζα (οι καπνοτζήδες όπως τους λέγαμε) και εργοστάσια ή στα κτήματα στο Πήλιο. Άρχισα να δουλεύω στην κεραμοποιία του

“Τσαλαπάτα”. Δύσκολα χρόνια, ο καθένας επιβίωνε όπως μπορούσε. Σιγά σιγά η ζωή στον συνοικισμό οργανώθηκε. Χτίστηκαν και λίγο μεγαλύτερα σπίτια, τα “τσιμεντένια”. Μύριζαν οι κουζίνες κύμινο και μαστίχα, κυδώνια ψητά, μελιτζάνες ιμάμ, κοκκινιστά με κανελογαρύφαλλα στις γιορτές ή σουτζουκάκια και κεμπάπ με πλιγούρι. Και τα Χριστούγεννα μοσχοβολούσε ο τόπος σεκέρ λουκούμια, μπακλαβά και ισλί.

Κάποιοι ξεκίνησαν δικές τους δουλειές, όπως οι αδερφοί Ετμεκτζόγλου το μεταξουργείο τους, άλλοι άνοιξαν μαγαζιά και εργαστήρια στον δρόμο που ονομάστηκε “οδός Χαλκηδόνας”. Κανένας όμως δεν τον έλεγε έτσι, για όλους ήταν “το φαρδύ”, σαν τον δρόμο με τα μαγαζιά που ξεκινούσε από την Ευαγγελίστρια στη Σμύρνη. Εκεί συγκεντρώθηκε η κοινωνική ζωή της Νέας Ιωνίας, έραβαν οι κοπέλες που δούλευαν στα καπνά του Ματσάγγου (οι “ματσαγγοπούλες”) με φτωχικά υφάσματα ρούχα όμορφα, γυάλιζαν οι νεαροί τα παπούτσια τους και έκαναν βόλτα (το “νυφοπάζαρο”) τραγανίζοντας στραγάλια και αμύγδαλα.

Όμως οι άνθρωποι φαίνεται ότι ακόμη δεν είχαν αποδεχτεί τη μοίρα τους. Στη γειτονιά μου έμενε η κυρία Βασιλεία από το Χαμιντιέ. Είχε έρθει με το καράβι από τη Σμύρνη και μεγάλωνε πέντε παιδιά, το τελευταίο μωρό ακόμη. Ο άντρας της δεν ήρθε ποτέ, μαθεύτηκε αργότερα ότι τον σκότωσαν τσέτες αντάρτες. Όταν το κράτος τής πρόσφερε μεγαλύτερο σπίτι δεν το δέχτηκε, δε θεώρησε ότι υπήρχε λόγος να αναστατωθεί με την μετακόμιση. “Θα ηρεμήσουν τα πράγματα και θα πάμε στον τόπο μας σε λίγο καιρό!”, έτσι έλεγε.

Το 1926 ξεκινήσαμε να χτίζουμε και την εκκλησία μας, την “Ευαγγελίστρια”. Όλοι οι πρόσφυγες, μικροί και μεγάλοι, παρά τον καθημερινό μας μόχθο, βοηθήσαμε κουβαλώντας υλικά να γίνει ο μικρός μας ναός. Πρώτος ιερέας ήταν ο παπα - Νικόλας από το Εγγλεζονήσι, δεξιός ψάλτης ο Σωτήρης από τη Μαγνησία, αριστερός ο Δημήτρης από τη Γιάλοβα της Νικομήδειας. Στους τοίχους βάλαμε τις εικόνες που έφερε ο καθένας από την πατρίδα του. Ήταν ο τόπος συνάντησης όλου του ξεριζωμένου Ελληνισμού της περιοχής. Εκεί ζούσαμε τις λύπες μας, όταν κάποιο μέλος της κοινότητας έφευγε από τη ζωή - θέριζαν οι αρρώστιες όπως ο τύφος στον συνοικισμό - και τις χαρές μας, τις βαφτίσεις και τους γάμους.

Στον Βόλο παντρεύτηκα την Κυριακή, προσφυγοπούλα από το Μπουλντούρ. Ήταν από τα μέρη μου και είχε κι αυτή τη δική της ιστορία. Είχε αφήσει πίσω της μια πλούσια ζωή, κτήματα και άλογα και το όνειρο για ένα ταξίδι στο Παρίσι. Αποκτήσαμε έναν γιο, εγγόνια και

δισέγγονα. Τη θάλασσα δεν την ξαναπέρασα ποτέ, να επισκεφτώ τις πατρίδες που αφήσαμε πίσω. Ούτε η Κυριακή κατάφερε να πάει στο Παρίσι. Οι πρόσφυγες τότε αγωνιζόμασταν να επιβιώσουμε και να γίνουμε αποδεκτοί από τους εδώ Έλληνες.

Κάποια βράδια βλέπω στον ύπνο μου τα μέρη που περπάτησα : Ακ-Σεχίρ, Ακ-Σαράι, Καισάρεια, Ντεβενλή, Σεβάστεια, Χαρπούτι, Μπακίρ-Μπαντενί. Πολλές φορές σκέφτομαι το ανδρόγυνο που μου έσωσε τη ζωή. Ο Θεός ας τους αναπαύσει, καλοί άνθρωποι υπάρχουν παντού, κι ας είχαν διαφορετική θρησκεία και πατρίδα. Δε μετάνιωσα που τους άφησα. Κι ας μην ήταν εύκολη η ζωή στην Ελλάδα. Έκανα την επιλογή μου, βρήκα την οικογένειά μου και έκανα και μια νέα οικογένεια. Τι παραπάνω θέλει ένας άνθρωπος, για να είναι ευτυχισμένος; Και είμαι χαρούμενος που αυτές οι αναμνήσεις μου δείχνουν πόσο κακό μπορεί να κάνει ένας πόλεμος. Μακάρι κανένα παιδί να μη γνωρίσει τον πόνο του αποχωρισμού και την προσφυγιά. Μακάρι να μάθουμε να ζούμε αγαπημένοι. Εκείνο το ζευγάρι στα βάθη της Ανατολής μου δίδαξε την καλοσύνη. Αυτό είναι το μόνο που χρειάζεται η ανθρωπότητα. Τι κρίμα που πάνω από εκατό χρόνια μετά το μεγάλο μου ταξίδι τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει! Κι ακόμη υπάρχει πόλεμος, άνθρωποι που κάνουν το δικό τους μεγάλο ταξίδι στη σωτηρία, βάρκες με απελπισμένους που διασχίζουν τη Μεσόγειο και παιδιά που χάνουν βίαια την αθωότητά τους. Τι κρίμα!

Αυτή είναι η ιστορία μου, μια ιστορία αληθινή, μια μνήμη που δεν πρέπει να σβήσει. Τα δισέγγονά μου την άκουσαν από τον παππού τους και τώρα έφτασε σε εσάς. Ας γίνει ένα μικρό μνημόσυνο για τις ψυχές που χάθηκαν στα όμορφα μέρη που κάποτε λέγαμε “πατρίδα”.